

Emberi méltóságunkat követeljük vissza

Beszélgetés a Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszttel kitüntetett Matuska Márton újságíróval

Schmitt Pál, a Magyar Köztársaság elnöke Arany Érdemkereszttel tüntette ki a Magyar Szó nyugalmazott újságíróját, Matuska Mártont.

– A kitüntetés átadásakor laudáció ugyan nem hangzott el, de a méltatás szövege szerint újságírói munkásságomért kaptam az elismerést. Riporter pályafutásom legnagyobb vállalásának pedig az 1944–45-ös atrocitásokról a Magyar Szó hasábjain 1990-től kezdve írt tárcasorozatot és riportjaimat tartom.

** Miként nyílt lehetőség a magyar tragédia feltárására?*

– A ma már történelminek mondott VMDK elnöksége 1990 márciusában levélben kérte a Szerb és a Vajdasági Tudományos Akadémiát, hogy tárják fel, mi történt 1944 végén és 1945 elején a Délvidéken élő magyarokkal és németekkel, akik tragédiája talán a miénknél is nagyobb, hiszen őket teljességgel kiirtották és kiűzték innen. Az ő kálváriájuk nem olyan gyorsan zajlott le, mint a magyaroké. A németek kollektív háborús bűnössé nyilvánítását minden ország a maga belátása szerint végezte. Velünk szemben annyi előnyük létezett, hogy volt két szabad országuk, Ausztria és Nyugat-Németország, ahol az elüldözött németek otthonra találtak, és szervezetten gyűjthették a tragédiájukra vonatkozó adatokat. Magyarországnak viszont nem adatott meg, hogy szabadon foglalkozhasson ezzel a kérdéssel.

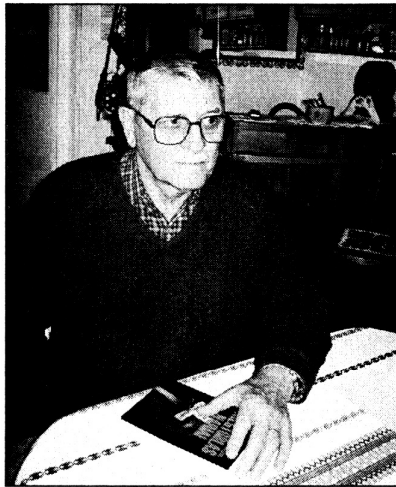
** Az, hogy a Délvidéken nem beszélhettek róla, érthető, de miért hallgattak a Nyugaton vagy a Jugoszláviával szemben álló szovjet blokkban?*

– Amerikának egyrészt nem volt érdeke Tito dicsfényét tompítani, hiszen felhasználhatta a Szovjetunióval folytatott hidegháborúban, ennek ellenére azért a nyugati magyar emigráció foglalkozott akkoriban a kérdéskörrel. Előszörban Szigethi György és Homonnay Elemér. Ők ketten írtak a délvidéki magyar vérengzésről.

Sokatmondó a keleti tömb hallgatása is Tito gáztetteiről, pedig amikor közte és Sztáliné között kenyértörésre került sor, habzó szájjal szidalmazták a „láncos kutyá”-t. Akkoriban minden gonoszszágot mondtak róla, de véletlenül se tettek egyetlenegy utalást sem arra, hogy Tito államfőként tulajdonképpen egy véres kezű terrorista gyilkos, aki az országban élő minden nemzetben rendet vágott, még a saját népét sem kímélte.

A történetek feltárására lehetőségünk ugyan nem volt, de próbálkozások azért

történtek e téren. A téma kapcsán újságíró kollégánk, Burány Nándor 1968-ban Összeroppanás címen egy kisregényt jelentetett meg. Néhány évvel később, 1977-ben pedig ugyancsak egy újságíró, a temerini születésű Illés Sándor jelentette meg Sirató című regényét Budapesten. Könyvében az 1944 végén lezajlott temerini magyarirtás történetét dolgozta fel. Ezek a kötetek tulajdonképpen a délvidéki vérengzést feltáró tanulmányok előzményei voltak, hiszen még azelőtt jelentek meg, mielőtt hitelesen és nyilvánosan hozzákezdünk volna az ügy feltárásához. A kilencvenes évekre már a Délvidéken megjelenő minden magyar újság foglalkozott a témával, talán csak az óvodások lapja, a Mézeskalács maradt ki a sorból.

** Hosszú halogatás után végre felállt a magyar–szerb vegyes bizottság. Tulajdonképpen mit vár ettől a testülettől?*

– Az egész Délvidékre vonatkozó teljes feltárást várom tőle. Nem könnyű feladat ez, hiszen most már három országra kell kiterjeszteni a kutatást. Ha a magyar–szerb bizottság csak a Szerbia területén történt atrocitásokat vizsgálja, akkor mi lesz a horvátországi történésekkel? A Dravasögben tudomásom szerint két kiváló papot végeztek ki. Faragó Ferenc lelkész, a színész és színigazgató Faragó Árpád édesapját, Pémonostoron pedig egy Klein Tivadar nevű plébánost likvidáltak.

Hogy mit várok még tőle? Hogy végre megfogalmazzák a történeteket, és összeállítsák az áldozatok névsorát. Ezenkívül meg kell jelölni azokat a helyszíneket is, ahol a kivégzéseket végrehajtották, valamint azonosítani kell és feltárni minden tömegsírt. Merem remélni, hogy ezeken a helyeken végre emlékművek

emlékeztetnek majd a történésekre, mint ahogyan azt is, hogy a szerb állam elégtételt ad az áldozatok hozzátartozóinak. Tulajdonképpen emberi méltóságunkat követeljük vissza.

** Éppen az emberi méltóságunk végett az érdekvédelmi szervezeteinknek talán határozottabban kellene szót emelniük köztéri szobraink, emlékműveink érdekében.*

– Ehhez politikai akarat kellene. Nem akarok a politikai pártjaink minősítésébe belemenni, de el kell mondanom, hogy Újvidéken idestova tíz éve szeretnénk elérni, hogy a Futaki úti temetőben elkészüljön az emléktorony, melyet Makovecz Imre tervezett. Újabban éppen magyar politikusok mondták, hogy a mi emlékműtervünk túl nagy, elégedjünk meg azzal, hogy az áldozatok nevét tartalmazó bronztáblát helyeznek el a temetőkápolna falára. Mondanom sem kell, hogy elfogadhatatlannak és megaláztatónak tartjuk ezt az ajánlatot. Mi olyan emlékművet kívánunk áldozatainknak, mint amilyen a Duna-parton áll. Ebben a kérdésben nekünk az áldozatok hozzátartozóinak elvárása fontos, és nem az elmentáboré. Egyébként éppen a vétkesek ellenzik kezdeményezésünket. Igaz, nem ők mondják ki ellenvetésüket, hanem találnak egy magyart, ez esetben a VMSZ képviselőjét, aki szerénységre, belátásra akar bennünket bírni, mondván hogy túl nagy, kihívó, az emlékműtervünk.

** Akár a fél kezünkön is megszámlálható, hány köztéri szobrunk van. Nemzeti ünnepeinken rendszerint a temetőbe megyünk emlékezni.*

– Igen, mert emlékműveinket rendszerint ledöntik, lerombolják, meggyalázzák. Csúrogon például nem győzzük újra és újra felállítani az egyébként nagyon szerény emlékjelet. No de lassú víz partot mos, hiszen Újvidéken is tizenhárom alkalommal állítottuk fel a temetőbe az emlékkeresztet, a tizenharmadik már megmaradt. Egyébként voltak nekünk nagyon szép emlékműveink. Nagybecskerek központjában állt például az aradi vértanú, Kiss Ernő tábornok szobra. De említhetném Zombort vagy akár Temerint is, ahol voltak köztéri szobraink. Kisebbségi sorsba kerülésünk egyik első jele az volt, hogy az emlékszoobrainkat tönkretették. Kiss Ernő szobrát az akkoriiban a főtéren közlekedő keskenyvágyányú vasút egy mozdonyával döntötték le. Azért kell nekünk tehát a temetőbe mennünk, mert ott talán háboríthatatlannul tudunk emlékezni.

KOVÁCS Nándor